

Luvassa kylmää

Muuttiko Venäjän tekemä Krimin kaappaus ja sitä seurannut sota Itä-Ukrainassa Venäjän ja lännen suhteet niin peruuttamattomasti, että voidaan puhua uuden aikakauden alkamisesta ja kylmän sodan paluusta?

Sillä, miten tähän vastataan, on kauaskantoiset seuraukset. Mediassa kysymykseen on jo ehditty vastata hyvinkin yksiselitteisesti, mutta vastaukset ovat eronneet paljonkin toisistaan riippuen kommentoijasta ja mediasta. Vaikka tällaisen kommentoinnin luonteeseen kuuluvat pikaiset johtopäätökset, tosiasia lienee kuitenkin se, että itse kysymykseen vastaaminen suurella varmuudella on vielä aivan liian aikaista.

Käynnissä olevan tilanteen kommentointi on nimenomaan kommentointia, jossa ei aina ole edes mahdollista päästä analyysin tasolle. Parhaimmillaan tutkijat voivat nostaa esille asiantuntemukseensa perustuen uusia näkökulmia ja esittää kriittisiä näkemyksiä keskusteluun ja harjoitettuun politiikkaan. Sen sijaan tutkijan on joskus lähes mahdoton tietää siltä istumalta, mikä uutisvirrassa on totta ja harhautusta ja mikä vain yksipuolista tietoa. Usein joudutaan tyytymään valistuneisiin oletuksiin.

Erityisen vaikea tilanne on Ukrainan kaltaisen eskaloituneen kriisin oloissa, jossa informaatio-sotaa tai muuten kärjekästä keskustelua käydään usealla eri foorumilla. Onkin luonnollista, että eri tutkimusalueilta ja tutkimuksen traditioista tulevat asiantuntijat myös lähestyvät kysymystä erilaisista näkökulmista ja tulkitsevat tilannetta välillä jopa vastakkaisiin johtopäätöksiin päätyen.

Oman jännitteensä suomalaiseen keskusteluun Ukrainan kriisistä tuo se, että Suomi on nyt

EU:n jäsenenä suoraan kriisin yksi osapuoli ja Venäjän vastapeluri. Venäjällä paine oman leirin toimien oikeuttamiseen on johtanut asiallisen keskustelun tilan kaventumiseen, muiden kommenttien vääristelyyn ja median muuntumiseen virallista totuutta julistavaksi propagandavälineeksi.

Meillä Ukrainan kriisi näyttäytyy toisille uuden aikakauden alkuna ja lähes kylmän sodan asetelmaan päättymisenä, kun taas toisesta näkökulmasta voidaan päätyä myös muihin tulkitoihin. Vähättelemättä kriisin traagisuutta ja vaarallisuutta on hyvä palauttaa mieleen, että se ei ole kuitenkaan aivan ainutlaatuinen tapahtuma kylmän sodan jälkeisessä Euroopassa.

Vaikka Venäjän ja lännen suhteet ovat huomomalla tolalla kuin kertaakaan sitten kylmän sodan päättymisen, on tilanne vielä suhteellisen kaukana siitä, mitä se silloin oli. Jos taas mittarina pidetään inhimillisiä kärsimyksiä Euroopan konflikteissa, Jugoslavian hajoamissodat ja Kosovo nousevat ilman muuta Ukrainan kriisiä suuremmaksi inhimilliseksi tragediaksi.

Balkanin sodissa Venäjä ja länsi ajautuivat täydelliselle törmäyskurssille. Serbian ja Kosovon itsenäisyysmielisten veristen taistelujen, joukkomurhien ja satojen tuhansien pakolaisten jälkeen Kosovo irrotettiin Serbiasta Yhdysvaltojen johtamalla massiivisilla ilmapommituksilla. Venäjä ja Yhdysvallat olivat suoran sotilaallisen yhteenoton partaalle Prištinan lentokentän hallinnasta, Venäjän presidentti Jeltsin puhui jopa ydinaseen käyttämisestä, eivätkä Venäjä ja viisi EU:n jäsenvaltiota ole vielä kukaan tunnustaneet Kosovon itsenäistymistä. Kosovon itsenäistymisen jälkeen moni oli valmis puhumaan Venäjän

reaktioiden vuoksi uuden kylmän sodan aikakauden alkamisesta.

Myös Georgian sodan puhjettua monet toistivat hätäisesti toisen osapuolen, georgialaisten tulkintaa sodan alkamisesta Venäjän hyökkäyksellä ja ehtivät julistaa 080808 muuttuneen maailman peruuttamattomasti, samalla kun uutistoimistojen kuvavirta todisti venäläis-panssarien vyöryä Georgiaan. Myöhemmin puolueettomat selvitykset ovat monipuolistaneet käsitystämme siitä, mitä todella tapahtui ja mikä oli Venäjän, Georgian presidentti Saakašvilin ja eri ulkovaltojen rooli tapahtumissa. Niin kuin nyt Itä-Ukrainan taisteluissa, myös Georgian sodassa Venäjän vastapuolena toimivat lännen neuvonantajat, sotilaskouluttajat ja tiedustelumiehet. Kriisin lopettamiseen tarvittiin eurooppalaisten suurvaltojen, viime kädessä Ranskan, päättäväinen diplomaattinen interventio. Georgialle sota maksoi Abhasian ja Etelä-Ossetian ja Venäjälle maineen menetyksen.

Eurooppaa välittömästi koskettavista kriiseistä mieleen voidaan palauttaa myös aikaisemmat 1990-luvulla Georgiassa (Abhasia ja Etelä-Ossetia) ja Moldovan Transnistriassa käydyt sodat. Venäjä on ollut osallisena niissä kaikissa sotilaallisesti.

Uutta Krimin kaappauksessa on tietenkin se, että ensimmäistä kertaa sitten toisen maailmansodan toinen valtio Euroopassa liittyy vieraan alueen itseensä. Tai jos aivan täsmällisiä ollaan, niin toisen kerran sitten Turkin suorittaman Pohjois-Kyproksen valloituksen. Kun Venäjän retoriikasta riisutaan pois historiaan ja kulttuuriin liittyvä höttö, Krimin kaappauksesta jää jäljelle Sevastopolin laivastotukikohta ja siihen liittyvä sotilaallinen turvallisuuspolitiikka. Venäjältä on sanottu peittelemättömästi, että kysymys oli Naton itälaajenemisen pysäyttämiseksi Ukrainaan ja laivastotukikohdan aseman turvaamisesta.

Ellei Ukrainan kriisiin löydetä pian ratkaisua, vaarana on, että siitä todella seuraa kylmän sodan jälkeen saavutetut positiiviset tulokset romuttava kierre. Samalla on kuitenkin hyvä huomata, että synkästä tilanteesta huolimatta maailma ei vielä ole vajonnut takaisin kylmään sotaan. Edellytyk-

set kierteen oikaisemiselle ovat yhä olemassa, vaikka tuomiopäivän enkeleiden torvet törähtelivätkin monella suunnalla. Tässä kriisin käynnistäneellä Venäjällä on luonnollisesti suurin vastuu, mutta se ei tarkoita sitä, etteivätkö myös lännen ratkaisut vaikuttaisi oleellisesti siihen, mihin suuntaan tilanne kehittyy.

Toistaiseksi suurvallat ovat kuitenkin pitäneet ydinohjuksensa entisissä asemissaan, venäläiset saavat matkustaa maasta ja opiskella ulkomailla hallituksen opposition vastaisten otteiden kiristymisestä huolimatta, oppositio voi yhä toimia, ja Venäjä on kytketty peruuttamattomasti internetin maailmaan sen kontrollointiyrityksistä huolimatta. Länsi ja Venäjä ovat yhä monin tavoin vuorovaikutuksessa toistensa kanssa, ja, mikä tärkeintä, myös kansalaisten ja ruohonjuuritason organisaatioiden tasolla.

* * *

Koska tämä on minun päätoimittajakauteni viimeinen pääkirjoitus, käytän tilaisuuden kiittääkseni lehden toimitusta, erityisesti sen nyt poisjääviä jäseniä, lehden kirjoittajia ja sitä monin tavoin muuten avustaneita kollegoitani sekä lukijoitamme yhteisestä taipaleestamme. Tänä syksynä tuli kuluneeksi 12 vuotta siitä, kun aloitin uuden toimituksen kanssa lehden päätoimittajana. Se on ollut pitkä, mutta samalla hienon ja osaavan toimituksen ansiosta antoisa rupeama lehden vetäjänä. Nyt on aika jättää lehti hyvillä mielin uuden päätoimittajan, Katja Lehtisaaren, ja uusilla jäsenillä täydennetyntoimituksen käsiin.

Veliki Novgorodissa 5.8.2014

Markku Kangaspuro